

ENERGIEGEMEENSCHAPPEN

VREG consultatie (CONS-2019-05)

Antwoorden van REScoop.Vlaanderen

24 januari 2020

Algemeen

Burgers staan centraal in de energietransitie. De concepten *Citizens Energy Communities* (CEC) en *Renewable Energy Communities* (REC) uit de richtlijnen *Electricity Market Design* (EMD) en *Renewable Energy Directive* (RED) zijn door de EC expliciet bedoeld om burgers reeds te laten participeren in de energietransitie. Dat blijkt duidelijk uit de overwegingen die in beide richtlijnen aangeven in welke context de artikels geïnterpreteerd moeten worden¹. Er kan dus maar sprake zijn van een REC of CEC indien deze open staat voor burgerparticipatie en burgers zeggenschap verwerven in REC/CEC via eigendomsrechten of gebruiksrechten op de activa van de onderneming. Naast de burgers kunnen ook lokale overheden en kmo's² toetreden tot een Energiegemeenschap.

De EMD moet beschouwd worden als het bredere kader waarbij de rechten/plichten van de verschillende actoren op de elektriciteitsmarkt - waaronder burgers en de CEC - beschreven staan. De RED betreft het ondersteuningskader voor hernieuwbare energie (HE) dat nodig is om de Europese doelstellingen voor HE te halen en waartoe ook de burgers – o.a. via lidmaatschap bij een REC - een belangrijke bijdrage kunnen/moeten leveren.

Om complexiteit en verschillende interpretaties te vermijden, is REScoop.Vlaanderen voorstander van één ruime definitie voor Energiegemeenschappen die minstens de voorwaarden van een REC omvat. Het toepassingsgebied betreft dus hernieuwbare energie en bijhorende energiediensten:

- Groene stroom: productie, opslag, uitwisseling, aggregatie, balancering, verhandeling, het leveren van flexibiliteitsdiensten en levering van groene stroom;
- Groene warmte: productie, opslag, levering;
- Netbeheer: zowel van warmtenet als een (deel van het) distributienet voor elektriciteit;
- Het principe van de nabijheid wordt gekoppeld aan het werkingsgebied van Energiegemeenschap. Voor energieproductie met injectie op middenspanning of hoogspanning, gekoppeld aan elektriciteitslevering en flexibiliteitsdiensten ter ondersteuning van het netbeheer, is het werkingsgebied het hele Vlaamse Gewest;
- Rationeel energie gebruik (REG): ondersteuning van energiebesparende maatregelen bij de leden van een Energiegemeenschap en de lokale gemeenschappen waar de projecten gevestigd zijn, met speciale aandacht voor de gezinnen die geconfronteerd worden met energiearmoede.

---

¹ Zie o.a. overwegingen EMD(4), EMD(43), RED(67), RED(70)

² Voor een CEC wordt het zeggenschap beperkt tot kleine ondernemingen, maar zouden middelgrote en grote ondernemingen toch lid kunnen zijn, voor een REC wordt het lidmaatschap beperkt tot kmo's.

De empowerment van burgers³ staat centraal in een Energiegemeenschap. Dat moet tot uiting komen in de governancestructuur van een Energiegemeenschap:

- Lidmaatschap: de vrije toetreding van natuurlijke personen eventueel aangevuld met lokale besturen en/of kmo's die actief zijn in het werkingsgebied van de Energiegemeenschap en voor wie de deelname aan de energiemarkten niet hun hoofdactiviteit betekent.
- Democratisch bestuur: de groep van natuurlijke personen beschikken steeds over de meerderheid van de stemmen. Elke natuurlijke persoon heeft gelijk stemrecht.
- Autonomie: de Energiegemeenschap beschikt over de eigendomsrechten of gebruiksrechten van de hernieuwbare energieprojecten die ze ontwikkelt en waarin ze investeert. Een Energiegemeenschap kan niet afhankelijk zijn van een andere onderneming die ze niet controleert.
- Een Energiegemeenschap is een rechtspersoon (CV, VZW, Maatschap) met een ledenregister, een democratisch verkozen RVB, statuten en een jaarlijkse Algemene Vergadering waarop het financieel jaarverslag besproken wordt.

De doelgroep van de 'gezamenlijk optredende actieve afnemers van energie' zou niet beperkt mogen worden tot personen die in eenzelfde gebouw wonen, maar dient verbreed te worden tot huishoudelijke en/of professionele afnemers die gelegen zijn in geografisch afgebakend gebied (woningblok, wijk, bedrijventerrein, ...). Voor de 'gezamenlijk optredende actieve afnemers' gelden de rechten van actieve afnemer (CEC) en zelfverbruiker van HE (RED), maar deze hoeven niet te voldoen aan de governance vereisten voor Energiegemeenschappen. Bedrijven op een bedrijventerrein kunnen op die manier - ongeacht hun grootte – samenwerken als één entiteit. Bewoners van een appartementsgebouw kunnen via hun Vereniging voor Mede Eigenaars (VME) samenwerken om hernieuwbare energie opgewekt op/binnen het appartement met elkaar te delen of met externen te verhandelen.

De VREG consultatie is eerder een technisch document dat de Europese vereisten rond CEC en REC tracht in te voeren in de bestaande regelgeving. De consultatie gaat niet uit van een assessment over de bestaande hindernissen voor Energiegemeenschappen in ons energielandschap en bevat geen visie over de maatschappelijke meerwaarde die Energiegemeenschappen kunnen betekenen in de Energietransitie. Het Europese Clean Energy Package, waarvan EMD en RED deel uitmaken, bevat die toekomstvisie wel. De EC verwacht van Energiegemeenschappen:

- creatie van een maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie;
- voor de investeringen verbonden aan de energietransitie is veel kapitaal nodig; het spaargeld van burgers kan via deelname aan een Energiegemeenschap gemobiliseerd worden voor de financiering van de energietransitie
- via het lidmaatschap in een Energiegemeenschap worden burgers nauwer betrokken bij de energietransitie, o.a. wat betreft het versneld toepassen van innovaties en maatregelen inzake REG, vraagsturing, leveren van flexibiliteit, energiediensten, ...

---

³ Zie overweging EMD(43)

- vermits het maken van winst niet de prioriteit vormt van een energiegemeenschap, maar wel de milieu- en de socio-economische voordelen voor de leden en voor de gemeenschap, verwacht de EC dat de Energiegemeenschappen ook een bijdrage zullen leveren in de strijd tegen energie-armoede en dat ze energie kunnen delen/leveren met/aan hun leden tegen voordelige tarieven.

Vanuit deze bredere visie vult REScoop.Vlaanderen de VREG-consultatie verder in.

REScoop.Vlaanderen maakt wel voorbehoud over de versnipperde wijze waarop dit politiek afwegingsproces aangepakt wordt. De VREG zou pas ingeschakeld moeten worden nadat (via stakeholderoverleg) de Vlaamse visie duidelijker uitgelijnd is en er een assessment is gemaakt van de hindernissen waar Energiegemeenschappen mee geconfronteerd worden. Dan pas kunnen er beslissingen genomen worden over het ondersteuningskader. Veel zal ook afhangen van de toekomstige nettarifiering en het beschikbaar stellen van digitale meters.

Antwoord op de vragen uit CONS-2019-05

De vereiste dat alle afnemers die deel uitmaken van een groep gezamenlijk actieve afnemers in hetzelfde gebouw of appartementsgebouw gevestigd dienen te zijn, lijkt aanleiding te kunnen geven tot interpretatieproblemen. Zou de invoeging van definities van “gebouw” en “appartementsgebouw” in het Energiedecreet hieraan kunnen verhelpen? Of is het eerder aangewezen om voor de geografische afbakening van gezamenlijk actieve afnemers aan te knopen bij reeds bestaande concepten, zoals het begrip “eigen site” in art. 1.1.3, punt 30°/1 Energiedecreet en/of het kadastrale percelenplan?

REScoop.Vlaanderen:

Een kadastraal perceel komt niet altijd overeen met gebouw en vice versa. Ook een VME is niet altijd beperkt tot één gebouw. We vragen ons ook af waarom bewoners van rijwoningen niet over dezelfde mogelijkheden kunnen beschikken als bewoners van een appartementsgebouw. REScoop.Vlaanderen pleit voor een verbreding van de definitie van ‘gezamenlijk actieve afnemers’ of ‘gezamenlijk optredende zelfverbruikers van HE’ tot een ruimer toepassingsgebied, namelijk een geografisch afgebakend gebied dat groter kan zijn dan één gebouw, bijvoorbeeld een (sociale) woonwijk of een bedrijventerrein. Het betreft dus zowel woon- als bedrijfsgebouwen die zich op één site bevinden en die gezamenlijk kunnen optreden om hernieuwbare energieproductie op hun site te delen en hun overschot van zelfopgewekte energie te verhandelen. Op die manier hoeven bedrijven noch een groep burelen niet noodzakelijk een Energiegemeenschap te vormen om hun hernieuwbare energieproductie en verbruiken op elkaar af te stemmen en daar economische voordelen mee te doen.

Welke voor- en nadelen zouden er verbonden zijn aan een concretisering van het nabijheidsvereiste op basis van de gemeentegrenzen en/of een straal, zoals hierboven voorgesteld? Zijn nog andere parameters denkbaar/wenselijk om het nabijheidsvereiste te concretiseren? Dient er bij afbakening van het nabijheidsvereiste ook rekening te worden gehouden met de netgebieden van de distributienetbeheerders?

REScoop.Vlaanderen:

De nabijheidsvereiste dient overeen te komen met het werkingsgebied van de Energiegemeenschap. Zo zal het werkingsgebied van een Energiegemeenschap die hernieuwbare energieproductie injecteert in het middenspannings- en/of hoogspanningsnet, die hernieuwbare energie ook levert aan haar leden/klanten en daarbij zelf ook verantwoordelijk is voor het evenwicht tussen aanbod-afname (balancering wordt geregeld op niveau van Elia) het Vlaamse Gewest zijn. Het werkingsgebied van een warmtenet zal overeenkomen met de geografische zone waarbinnen afnemers zich kunnen bevinden. Het werkingsgebied van PV-installaties op publieke gebouwen is dan eerder gebonden aan het niveau van de gemeente of de intercommunale. Het is ook niet de bedoeling dat een Energiegemeenschap zich beperkt tot één enkele activiteit of één enkel project of dat er een verregaande versnippering optreedt van vele Energiegemeenschappen: dat is niet efficiënt en bovendien ook risicovol. Daarom pleit REScoop.Vlaanderen voor een ruime interpretatie van de ‘nabijheid’, namelijk heel het Vlaamse Gewest, zodat er voldoende schaalgrootte is en energiediensten vlot kunnen uitgewisseld worden. We verwijzen hiervoor ook naar Frankrijk, waar

men inzake 'nabijheid' gekozen heeft voor het niveau van een departement: dat is qua grootte vergelijkbaar met Vlaanderen.

Welke voor- en nadelen zou de openstelling van (hernieuwbare) energiegemeenschappen voor grensoverschrijdende deelname met zich mee kunnen brengen?

REScoop.Vlaanderen:

REScoop ondersteunt de mogelijkheid tot grensoverschrijdende deelname. We stellen vast dat dit principe tegenstrijdig is met een enge interpretatie van de 'nabijheid'. Het open lidmaatschap tot een Energiegemeenschap wordt bovendien niet geografisch beperkt. Mensen die verhuizen kunnen hun aandeel behouden. Het werkingsgebied van een Energiegemeenschap (dienstverlening) kan wel geografisch beperkt worden. Daar moet de mogelijkheid bestaan dat Energiegemeenschappen over de grenzen heen samenwerken. Een samenwerking van verschillende Energiegemeenschappen moet dan ook aanzien worden als een Energiegemeenschap. Wat voor de EC van belang is, is immers de empowerment en betrokkenheid van de burger, het creëren van een maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie en bijkomende mogelijkheden voor financiering. De samenwerking laat toe dat Energiegemeenschappen ook mee kunnen investeren in grotere investeringen die nodig zijn om schaalgrootte te creëren en meer burgers te kunnen betrekken, zoals bijvoorbeeld een participatie in de offshore windenergie op de Noord-Zee. Energiecoöperaties hebben hiertoe (met Europese steun) trouwens de Europese CV 'Rescoop Mecise' opgericht. Binnen het gedachtegoed van een meer verenigd Europa en de doelstellingen van het Europese cohesiebeleid, is deze grensoverschrijdende samenwerking van burgers m.b.t. grensoverschrijdende HE zeer wenselijk. Op die manier wordt een deel van gecreëerde meerwaarde geherinvesteerd in lokale maatregelen ten voordele van de energietransitie.

Zijn er redenen om, bij de omzetting van de richtlijnbevestigingen m.b.t. (hernieuwbare) energiegemeenschappen, aan samenwerkingsverbanden die niet voldoen aan alle criteria die de EU-richtlijnen stellen aan (hernieuwbare) energiegemeenschappen, toch bepaalde gelijkaardige rechten toe te kennen? Aan welk type samenwerkingsverbanden en aan welke precieze rechten kan daarbij worden gedacht?

REScoop.Vlaanderen:

Het is expliciet de bedoeling van de EU dat Energiegemeenschappen open staan voor rechtstreekse burgerparticipatie (zie de vele inleidende overwegingen bij EMD en RED⁴). Zonder openstelling van de juridische entiteit tot natuurlijke personen kan er m.a.w. geen sprake zijn van een Energiegemeenschap. De EC heeft ook de bedoeling om in het kader van haar cohesiebeleid, de middelen specifiek te richten op ondersteuning van kmo's en lokale bedrijvigheid. Bedrijven moeten volgens REScoop.Vlaanderen evenwel de mogelijkheid hebben om binnen hun bedrijventerrein zich te organiseren als 'gezamenlijk optredende actieve afnemers' zonder vereiste hier burgers bij te betrekken en met de mogelijkheid ook grote ondernemingen te laten deelnemen.

---

⁴ Zie o.a. overwegingen EMD(4), EMD(43), RED(67), RED(70)

Daarvoor is er geen verruiming van het concept 'Energiegemeenschap' nodig noch aangewezen. REScoop.Vlaanderen vraagt daarvoor wel een verruiming van het concept 'gezamenlijk optredende actieve afnemers' tot het niveau van een site of bedrijventerrein. Het is bovendien ook mogelijk dat een Energiegemeenschap gaat samenwerken met een groep van 'gezamenlijk optredende actieve afnemers' zonder dat er daarvoor een nieuwe juridische entiteit gevormd moet worden.

De verschillende maar grotendeels overlappende definities van CEC en REC zorgen voor onnodige complexiteit en maken het voor Energiegemeenschappen zelfs moeilijk hun werking verder uit te bouwen. We pleiten daarom voor één definitie van een 'Hernieuwbare Energiegemeenschap van Burgers' die wordt afgekort tot 'Energiegemeenschap', die zo goed mogelijk beide ladingen dekt (grootste gemene deler). Energiegemeenschappen krijgen alle rechten die "gezamenlijke actieve afnemers van energie" bezitten – zoals gedefinieerd in EMD en tevens de "gebruiksrechten van gezamenlijk optredende zelfverbruikers van hernieuwbare energie" zoals gedefinieerd in de RED, maar moeten bovendien ook voldoen aan de governance structuur zoals hieronder uiteengezet. In dat geval kunnen ze genieten van het ondersteunend kader dat de EC aan de lidstaten vraagt uit te werken. Een Energiegemeenschap is een juridische entiteit die moet voldoen aan de volgende voorwaarden:

- een Energiegemeenschap staat open voor de rechtstreekse participatie van burgers binnen het werkingsgebied waarin zij actief is. Om sprake te zijn van een Energiegemeenschap moeten de burgers minstens 51% van de aandelen in handen hebben indien de Energiegemeenschap bestaat uit twee types van leden, en minstens 34% van de aandelen indien de Energiegemeenschap bestaat uit drie types van leden (burgers, lokale overheden, kmo's)⁵. Lokale overheden en lokale/regionale kmo's kunnen dus mee participeren in de Energiegemeenschap maar niet de meerderheid van de aandelen krijgen, mits voor particuliere ondernemingen geldt dat hun deelname niet hun belangrijkste commerciële of professionele activiteit vormt;
- een Energiegemeenschap levert hernieuwbare energiediensten (met sociale voordelen) voor haar leden en de gemeenschap waarin ze actief is. Het maken van winst is nooit het hoofddoel. De Energiegemeenschap werkt inclusief en helpt mensen die in energiearmoede leven door het nemen van structurele maatregelen;
- een Energiegemeenschap is een juridische entiteit met statuten, een ledenregister, een verkozen bestuur gekozen door de leden, dat jaarlijks verantwoording moet afleggen op basis van een boekhoudkundig jaarverslag;
- een energiegemeenschap is een autonome organisatie die niet afhankelijk kan zijn van een andere onderneming waarover ze nauwelijks tot geen zeggenschap kan uitoefenen;
- een Energiegemeenschap investeert zelf in de ontwikkeling en eigendom van de hernieuwbare energieproductie en is verantwoordelijk – eventueel via uitbesteding aan een derde partij - voor de balancering die nodig is om vraag en aanbod van hun leden in evenwicht te brengen. Op die manier kunnen Energiegemeenschappen ondersteunende diensten leveren aan het netbeheer waarvoor ze een billijke vergoeding moeten krijgen.

---

⁵ Zie ook: APERe aslb (22/11/2019), *Note relative à la transposition du Clean Energy Package*

Zijn er naast de hierboven geïdentificeerde voor- en nadelen nog andere redenen denkbaar die pleiten voor het wel/niet voorzien van de mogelijkheid dat (hernieuwbare) energiegemeenschappen het net binnen de gemeenschap zelf beheren?

REScoop.Vlaanderen:

De eigendom en uitbating van de distributienetten voor elektriciteit dient volgens REScoop in publieke handen te blijven. Het moet echter mogelijk zijn dat een Energiegemeenschap een beperkt eigen net ontwikkelt en beheert binnen een afgebakende site of wijk, achter een transformatorstation, op voorwaarde dat de Energiegemeenschap solidair bijdraagt aan de financiering van het distributienet (en de openbare dienstverplichtingen) waarop de kring uiteindelijk aangesloten wordt. De Energiegemeenschap verdient dan wel een beloning voor de ondersteunende diensten (lokaal evenwicht) die het levert voor het distributienet.

De distributienetbeheerder (DNB) moet volgens de EU-richtlijnen ook samenwerken met de Energiegemeenschappen om het delen van elektriciteit mogelijk te maken. Voor REScoop mag die samenwerking verder uitgebouwd worden tot de eigendom en het beheer van het net: wanneer de DNB te weinig middelen heeft om de investeringen in het net uit te voeren die nodig zijn om de energietransitie te versnellen, dan kan/moet de DNB in eerste instantie een beroep doen op een Energiegemeenschap om bijkomende financiering mogelijk te maken, zodat het net – als een dienst van algemeen economisch belang - in handen van lokale overheden en/of gebruikers blijft.

We vragen ons ook af of en hoe deze vragen van de VREG ook betrekking hebben op de uitbating van een warmtenet. Hiervoor is het wettelijk kader de facto zeer verschillend dan dat voor een distributienet van elektriciteit of gas. Het lijkt ons vanzelfsprekend dat een Energiegemeenschap een warmtenet zelf moet kunnen beheren, waarbij het lidmaatschap minstens wordt opengesteld voor alle potentiële gebruikers van het warmtenet.

Is het voldoende om enkel een meldingsplicht te voorzien voor (hernieuwbare) energiegemeenschappen, of lijkt het aangewezen om (hernieuwbare) energiegemeenschappen (ook) te onderwerpen aan een erkenning/label? Hoe zou deze controle er dan uit kunnen zien?

REScoop.Vlaanderen:

Een Energiegemeenschap betreft in eerste instantie een organisatievorm, waarbij het open lidmaatschap voor burgers, de autonomie, het eigenaarschap, de zeggenschap en de maatschappelijke meerwaarde centraal staan. REScoops die werken volgens ICA principes voldoen hieraan – op voorwaarde dat nabijheid in overeenstemming gebracht wordt met het werkingsgebied van hun dienstverlening.

Gezien het belang van de governancestructuur dienen Energiegemeenschappen erkend worden door een officiële instantie die het naleven van de waarden opvolgt via controle van de statuten en de jaarverslagen. REScoop denkt aan een commissie onder het toezicht van het VEA waarin relevante groepen uit het middenveld vertegenwoordigd zijn, zoals de vakbonden, de milieubeweging, vereniging voor zelfstandigen, Gezinsbond, Welzijnszorg en REScoop.Vlaanderen.

Gezien dit het best aansluit bij de beschikbare Richtlijn HEB, voorziet ons omzettingsvoorstel enkel in de hierboven beschreven regeling voor zelfverbruik van 100% hernieuwbare energie, en dit per onbalansverrekeningsperiode. Daarnaast is het technisch echter ook mogelijk om zelfopgewekte hernieuwbare energie op te slaan – eventueel in combinatie met niet-hernieuwbare (“grijze”) energie – en later te verbruiken. Moet daarvoor ook een regeling worden voorzien, geënt op de regeling voor zelfverbruik van 100% hernieuwbare energie, en zo ja: onder welke (bijkomende) voorwaarden?

Opslag is ook een systeemdienst die de integratie van meer HE in het elektriciteitsnet mogelijk maakt. Vermits we evolueren naar een energiesysteem dat grotendeels draait op HE moet de opgeslagen energie ook gedekt zijn door garanties van oorsprong.

Welke voor- en nadelen lijken er (op het eerste gezicht) aan de hierboven geïdentificeerde pistes verbonden te zijn? Welke piste lijkt het meest/minst werkbaar? Ziet u nog andere pistes die hier niet vermeld worden?

REScoop.Vlaanderen:

Om de zaken niet te complex en beheersbaar te houden kiest REScoop voor de eerste piste, waarbij de DNB instaat voor de meting, berekening en verdeling van de energiehoeveelheden in het kader van zelfverbruik en het delen van hernieuwbare energie. De verdeling gebeurt dan a rato van de deelname in de investering.

In bijlage vindt u onze meer uitgebreide standpuntnota mbt de omzetting van het concept Hernieuwbare Energiegemeenschappen van Burgers